

УДК 070.482(477):82–92(430=161.2)“19”

Місія часопису «Християнський Голос» у діаспорі (за матеріалами публіциста Зенона Пеленського)

Ігор СКЛЕНАР

канд. н. із соц. комунік., доц.

Львівський національний
університет ім. І. Франкавул. Симоненка 12/4, Львів,
Україна, 79071

isklenar@gmail.com

ORCID ID 0000–0003–2081–2199

© Склена І., 2022

У масиві архівних матеріалів діаспорної преси дослідники відкривають особливості місії такого типу видань, зокрема, і в країнах Західної Європи. Про її місію і завдання задля збереження національної і релігійної totoжності писав відомий журналіст і громадсько-політичний діяч Зенон Пеленський, який суттєво спричинився до видання низки пресових органів у післявоєнній Німеччині.

Одним із таких органів, який формував громадську думку в цій країні та серед наших земляків в інших країнах континенту, був суспільно-релігійний часопис «Християнський Голос» (заснований 1949 року в Мюнхені). В одній із публіцистичних статей З. Пеленський осмислив місію і завдання такого типу періодичного видання, яку автор цієї публікації актуалізує з позицій сьогодення.

У процесі написання статті використано такі методи: історизму (розглянуто в історичному ракурсі особистості редакторів газети «Християнський Голос» у післявоєнний період), контент-аналізу (виокремлено основні тези публіцистичних статей З. Пеленського), синтезу (поєднано ці теми в окремі блоки), узагальнення (виділено значення періодичної преси українців у повоєнній Німеччині) та інші.

Розглянуто портрет публіциста Зенона Пеленського у зрізі довідкових видань та його вклад у становлення українських часописів у діаспорі з кінця 1940-х років. Зреферовано тези статті «Про потребу підтримати «Християнський Голос» — вагоме церковне і національне завдання» (Мюнхен, 23 листопада 1971 року). Основним осередком, на якому трималося українство в Німеччині з кінця 1940-их років, став Мюнхен, де у рік написання статті З. Пеленським збирали кошти на спорудження національно-релігійного центру.

Феномен часопису «ХГ» полягав у тому, що він став авторитетним суспільно-релігійним виданням для українців Західної Європи в той час, коли «залізна завіса» СРСР не давала змоги доставити його читачам в Україні.

З. Пеленський акцентує на окремих проблемах української журналістики в Західній Європі і вказує на больові точки утвердження українства на чужині, які нині є актуальні.

Журналістикознавці могли би в майбутньому відкривати нові грані публіцистичної майстерності З. Пеленського на основі архівних матеріалів наших часописів у Німеччині. Публікації самого часопису «ХГ» є неоціненним історичним джерелом у «золоту добу» його видання — з 1949 року до 1970-х років.

Ключові слова: часопис «Християнський Голос», публіцист, редактор, журналіст, періодичні видання, діаспора, Зенон Пеленський.

MISSION OF “KHYRSTYIANSKYI HOLOS” (“CHRISTIAN VOICE”) JOURNAL IN THE DIASPORA (ACCORDING TO PUBLICIST ZENON PELENSKYI)

Ihor Sklenar

PhD in Social Communications, Associate Professor
Ivan Franko National University of Lviv
12/4, Symonenko St., 79071, Lviv, Ukraine
isklenar@gmail.com
ORCID ID 0000-0003-2081-2199

In the array of the diaspora press archival materials, researchers discover the peculiarities of this type of publications mission, in particular, in Western Europe countries. Well-known journalist, public and political figure Zenon Pelenskyi wrote about his mission and tasks to preserve national and religious identity and significantly contributed to several press bodies' publications in post-war Germany.

One of such bodies that formed a public opinion in this country and among our compatriots in other countries of the continent was the socio-religious journal “Khrystyianskyi Holos” (“Christian Voice”) (founded in 1949 in Munich). In one of Z. Pelenskyi's journalistic articles, he comprehended the mission and tasks of this type of periodical, which the author of this publication actualizes from the standpoint of today.

In the process of writing the article we used the following methods: historicism (considered in the historical perspective of the journal “Khrystyianskyi Holos” editors in the postwar period), content analysis (highlighted the main theses of Z. Pelenskyi's journalistic articles), synthesis (combined these topics into separate blocks), generalization (highlighted the importance of the periodical press of Ukrainians in postwar Germany) and others.

The portrait of publicist Zenon Pelenskyi in the context of reference publications and his contribution to the formation of Ukrainian journals in the diaspora since the late 1940s are considered. Abstracts of the article “On the need to support the Christian Voice is an important church and national task” (Munich, November 23, 1971). The main center where Ukrainians were concentrated in Germany since the late 1940s was Munich, where in the year of writing the article by Z. Pelenskyi, people raised funds for the construction of a national-religious center.

The phenomenon of the “Khrystyianskyi Holos” journal was that it became an authoritative socio-religious publication for Ukrainians of Western Europe, at a time when the Iron Curtain of the USSR did not allow it to be delivered to readers in Ukraine.

Z. Pelenskyi emphasizes some problems of Ukrainian journalism in Western Europe and points to the pain points of the establishment of Ukrainians abroad, which are still relevant today.

In the future, journalistic experts could discover new facets of Z. Pelenskyi's journalistic skills based on archival materials of our magazines and journals in Germany. The publications of the “Khrystyianskyi Holos” journal itself are an invaluable historical source in the “golden age” of its publication — from 1949 to the 1970s.

Keywords: “Khrystyianskyi Holos” (“Christian Voice”) journal, publicist, editor, journalist, periodicals, diaspora, Zenon Pelenskyi.

Актуальність проблеми

Політична міграція на Захід після закінчення Другої світової війни представників націоналістичних середовищ з України одразу зумовила появу нової періодичної преси, зокрема, і в післявоєнній Німеччині. Відомий журналіст і громадсько-політичний діяч Зенон Пеленський (1902–1979), одну із публіцистичних статей якого взято за основу цієї публікації, залишив вагомий слід в розбудові системи української періодики з кінця 1940-х років. Як один із співредакторів і авторів газети «Християнський Голос» (далі — «ХГ»), він акцентував на місії суспільно-релігійної преси в добу, коли друковані ЗМІ ще не були витіснені новими технологіями інформаційного суспільства, натомість формували громадську думку в середовищі українців Західної Європи. З допомогою статті З. Пеленського (1971) «Про потребу підтримати «Християнський Голос» — вагоме церковне і національне завдання» (Мюнхен, 23 листопада 1971 року), із власного архіву автора, розглянемо актуальність думок, ідей, закликів про місію суспільно-релігійного часопису. Ця актуалізація названої статті важлива в добу глобалізації процесів, які відбуваються в царинах релігії, культури, філософії.

Стан вивчення проблеми

Тематика післявоєнної міграційної преси (з 1940-х років і до сьогодні) в Німеччині стала об'єктом вивчення дослідників: раніше — в студіях українських науковців в діаспорі, а після відновлення нашої державності — в пресознавчих і книговидавничих розвідках в Україні.

На сьогодні маємо небагато розвідок про українські часописи в Німеччині з названого вище періоду. Відомий історик журналістики в діаспорі Аркадій Животко (1999) в «Історії української преси» подає матеріал лише до 1949 року. Одними із найгрунтовніших джерел з точки зору фактологічної інформації про пресу загалом і діяльність З. Пеленського як редактора і журналіста в Німеччині зокрема є праці львівського дослідника проф. М. Присяжного (2000, 2015). У своїх працях автор узагальнює великий масив розвідок діаспорних дослідників про наші часописи в Німеччині. З поміж нових праць професора М. Тимошика (2020, 2021), розроблених на основі архівного матеріалу про книги і пресу українців у діаспорі, є монографії і низка наукових публікацій із аналізом повоєнних емігрантських видань у Німеччині, зокрема «таборових» видань після Другої світової війни. В них він розглядає також і осмислює національно-культурний феномен «таборових» часописів. Про життєвий шлях і журналістсько-редакторську діяльність та публіцистичну працю З. Пеленського ґрунтовно подають статті в різних довідкових виданнях, яких вже в нашій гуманітаристиці маємо достатньо. Творча спадщина З. Пеленського

розглянута у працях дослідників Центру пресознавства ЛННБУ ім. В. Стефаника, зокрема, у публікаціях львівської дослідниці Л. Сніцарчук (2005).

Матеріали з газети «Християнський Голос» як джерельну базу використовує широке коло гуманітаріїв в Україні і за кордоном. Архіви самого часопису найповніше представлені в одній із знакових науково-навчальних інституцій в діаспорі — Українському Вільному Університеті в Мюнхені (Soholowska, 2020).

Грунтовним фактологічним джерелом про періодичні видання українців-мігрантів у повоєнній Німеччині та персоналії в їхньому контексті є словникові статті з «Енциклопедії українознавства» за ред. В. Кубійовича; електронні ресурси наукових інституцій тощо. Греко-католицька церква в Мюнхені як основний центр поширення часопису «ХГ» була і є об'єктом історичних оглядів у деяких німецькомовних працях у форматі збірників, наприклад, «Українці в Мюнхені» (Prokoptschuk, 1958).

Невирішеними питаннями в обраній темі є відсутність систематизованого каталогу періодичної преси в Німеччині в період ХХ–ХХІ ст. У журналістикознавстві не має системної розвідки про газету «Християнський Голос» з її початків і до сьогодення. Не до кінця вивченою є публіцистична спадщина журналіста і редактора українських газет у Німеччині З. Пеленського, і також стосовно його візії щодо ролі суспільно-релігійної преси в діаспорі.

Завдання статті. Для розкриття теми, по-перше, коротко розглядаємо історію газети «ХГ» в повоєнний період, із наведенням довідок про редакторів і публіцистів; оцінюємо постать Зенона Пеленського у зрізі його журналістсько-редакторської і публіцистичної діяльності; по-третє, показуємо місію «ХГ» у діаспорі Західної Європи, в контексті тез публіцистичного виступу названого автора.

Виклад основного матеріалу

Діаспорна преса у Німеччині вже в повоєнні роки мала конкретну спеціалізацію, зокрема, й релігійну. В той час там залишилося близько 60-ти тисяч українців, за віровизнанням в більшості це були греко-католики і православні. Серед релігійних видань українців у Німеччині дослідник М. Присяжний (2000) виділяє: «Христос — наша

сила» — додаток до Урядового вісника Апостольської Візитатури католиків візантійського обряду в Німеччині, «Орден» — орган релігійно-філософської думки; «Церква і життя» — для духовенства і вірних (Есслінген), «Церковний вісник» — церковно-громадський орган для духовенства і вірних УАПЦ (Мюнхен) (с. 167).

На початках релігійної преси українців в Німеччині коротко «заявив» про себе часопис «Християнський Шлях» за ред. І. Німчука в м. Міттенвальд (1946–1947). Хоч адміністративний статус українців-католиків східного обряду в Німеччині тоді ще не було утверджено окремою церковною структурою, все ж у січні 1949 року було засновано католицький релігійно-суспільний тижневик «Християнський Голос». Його перший редактор Петро Ісаїв (1905–1973) ще в 1931–1939 роках мав досвід редакторства у греко-католицькому журналі «Дзвони» у Львові (Комариця, 2011).

Тематика «ХГ» щодо висвітлення становища скитальців таборів Ді-Пі після закінчення Другої світової війни була визначальною: «У той час, коли газетні сторінки окремих видань були переповнені політичною чи міжпартійною полемікою, мало хто чув волення, узагальнене «Християнським Голосом» до відповідальних працівників ІРО: «Допоможіть нам якнайшвидше переселитись і поселитися у нових країнах... та вести нормальне людське життя...» (Присяжний, 2000, с. 87–88).

У 1949–1954 роках головним редактором «ХГ» працював Роман Данилевич (1903–1985). Він був військовиком, очолював Українське католицьке академічне об'єднання «Обнова» (з 1951-го), потім емігрував до Канади (Плахотнюк, 2007). І врешті доволі тривалий період редакцією в 1954–1965 роках керував Мирон Коновалець (1894–1970), рідний брат засновника ОУН Євгена Коновальця, екс-поручник УГА, емігрував до Чехії, працював в УВО референтом преси, співробітничав з концерном видавця Івана Тиктора, був співредактором газети «Новий час». Після Другої світової війни М. Коновалець проживав у Німеччині, з 1946 року очолював Спілку українських журналістів на чужині, раду «Українського Християнського Руху» (Кучечук, 2014).

Усі названі редактори стояли також біля витоків створення журналістських спілок у діаспорі, були активними діячами громадського міграційного життя. «В таборах Ді-Пі мріяли вони про заснування масового інформаційного журналу «Рідна Книга», підготовку систематичних каталогів українських видань на еміграції, а в подальшому — й організацію Інституту української книжки...», — наголошує проф. М. Тимошик (2020, с. 33). Ці задуми не вдалося зреалізувати в силу різних обставин, про деякі з яких також писав і публіцист З. Пеленський.

У 1959 році папа Іван XXIII видав Декрет про створення Апостольського екзархату для українців-католиків візантійського обряду в Ні-

меччині. Відтоді газета «ХГ» стає офіційним органом цієї церковної одиниці українців («Історія греко-католицької Церкви», б. р.). Власне «золота доба» видання часопису «ХГ» пов'язана із урядкуванням в цій церковній структурі єпископа Платона Корниляка, коли на шпальтах «ХГ» мала місце публіцистика високого рівня таких авторів як Фелікс Кордуба, Микола Троцький (псевдо в газеті — Михайло Брадович), Степан Шах, Іриней Назарко (ЧСВВ), А. Великий (ЧСВВ), Р. Головацький (ЧСВВ), Іван Гвать, Олександр Зеленецький, Богдан Кузь, Павло Дорожинський та ін. Всі вони після Другої світової війни були активними діячами в різних діаспорних середовищах і порушували не тільки релігійні проблеми, але й насущні суспільно-політичні питання, важливі проблеми ідентичності і збереження самотождності земляків на чужині тощо. З десятиліттями публіцистична складова на суспільну тематику стала меншою, порівняно із церковно-релігійною.

Один із активних дописувачів газети «ХГ» З. Пеленський був уродженцем с. Тулиголови на Львівщині. Пройшов свою тернисту дорогу націоналістичного діяча з юних літ — був членом-засновником ОУН, в'язнем польських тюрем, в 1935–1939 роках — діячем УНДО. В 1926–1928 роках працював кореспондентом газети «Діло» в Берліні, був співробітником журналу «Розбудова Нації» у Празі (1928–1935). У 1955–1957 роках був членом-кореспондентом «Радіо Свобода», співробітником численних газет і журналів в Європі і Америці (Кубійович, 1996, с. 1977). В якості головного редактора З. Пеленський працював у націоналістичному тижневику «Український Голос» в Перемишлі (1928–1929), офіційні УНДО — тижневику «Свобода» (1936–1938) і щоденнику «Новий Час» (1938–1939) у Львові. На еміграції в Мюнхені він керував у тижневиках «Українська Трибуна» (1946–1947), «Український Самостійник» (1950) (Кубійович, 1996, с. 1977). У 1967–1969 роках був головою Співки Українських Журналістів у Німеччині. В «Енциклопедії історії України» містяться ширші відомості про освіту і громадсько-політичну, журналістську працю З. Пеленського. Він послуговувався псевдонімами «Ходя, Зеленко», вивчав політологію в Берліні. «Після тюремного ув'язнення на поч. 1930-х рр. через ідеологічні розбіжності вийшов з ОУН. Делегат Конгресу європ. національностей (Берн, 16–19 вересня 1933). Активний член Українського національно-демократичного об'єднання (1935–39). (...) Один із членів-засновників Української головної визвольної ради (УГВР) в липні 1944, керівний діяч Української повстанської армії» (Герасимова, 2011). Помер в Мюнхені в 1979 році, де й похований.

У середовищі українців-мігрантів у післявоєнній Німеччині З. Пеленський був одним із найяскравіших представників журналістського середовища. Зокрема, успішно реалізував себе як редактор

газети-тижневика «Українська трибуна» (1946–1949 роки, Мюнхен), — «одного з популярних, впливових і всеохоплюючих видань української еміграції в Німеччині», яке хоч перебувало під впливом ЗЧ ОУН (б), та стало загально еміграційною газетою (Присяжний, 2000, с. 50). «Українську Трибуну» З. Пеленський редагував більше року і залишив там глибоку за змістом публіцистичну спадщину.

Водночас фокус нашої розвідки зосередимо на змісті статті «Про потребу підтримати «Християнський Голос» — вагоме церковне і національне завдання», датована 1971 роком. Наша еміграція після Другої світової війни є третім в історії, досі найбільшим ексодусом, тобто їх масовим виходом до західного світу (Пеленський, 1971, с. 1). До 1944 року вони не могли й подумати, що масово почнуть осідати в країнах Західної Європи, на обох американських континентах, в Австралії.

Завдяки цьому, на думку автора статті, з 1944-го року і в наступні десятиліття образ України скрізь у світі став ширшим, глибшим і повнішим, і кращим, ніж до того в історії. Якщо в «Українській Трибуні» публіцист критикував мігрантів за бажання закріпитися у своїй національній групі, то тут зазначає про один з соціологічних феноменів нової української еміграції: в жодній країні вона не скотилася до рівня будь якого «чужинецького гетто». Наші люди змогли «приспосуватися до законів, вивчити мови,

вивчити і придбати нові професії та кваліфікації, нерідко підвищити свій економічний і соціальний статус» (Пеленський, 1971, с. 2). На цій базі українці спромоглися або наново створити, або поширити свої установи та організації. Їхня діяльність не співмірна із жодними мільярдами грошей, використаних на друковану й візуальну пропаганду тієї епохи, — переконаний З. Пеленський.

Процесу високоякісного національного, культурного і соціального українського самоототожнення за кордоном була, є і залишається «дія української Церкви обох обрядів» (православна і греко-католицька — прим. І. С.) (Пеленський, 1971, с. 3).

Іншим вирішальним чинником у формації українського життя за кордоном З. Пеленський називає «дію української преси». «Ця преса надто численна. Вона надто розпорошена. Вона надто партикулярна. Своїм рівнем вона рідко досягає західних стандартів. Кожна мі-

німальна групка, навіть поодинокі люди, знаходять початок і кінець свого громадського виявлення в публікації власного «органу» (Пеленський, 1971, с. 4). Тобто тут майбутній співредактор «ХГ» вказує на чіткі недоліки пресових органів українців у Німеччині, один з яких — розпорошеність політичних сил, що ми, на жаль, досі спостерігаємо і в суспільному житті вже незалежної України.

З точки зору фінансового балансу досвідчений редактор українських часописів на чужині називає їх коштовними. Особливо зазначає про українську публіцистику, яка не змогла «створити справді репрезентативні чужомовні органи української інформації і політичної думки» на Заході (Пеленський, 1971, с. 4). З. Пеленський робить песимістичний прогноз, що навряд чи діаспоряни і в майбутньому це зроблять. Якщо прокласти місток до інформаційної політики Уряду України щодо представлення нашої держави за кордоном, то принаймні історія з відсутністю іншомовлення з України для світу чи загального інформаційно-аналітичного часопису українців за кордоном наразі це підтверджує.

«А, проте, як воно не парадоксально, нерідко завдяки своїй чисельності вона (преса — прим. І. С.) спромоглася досягати на еміграції сливе всю українську читацьку масу», — більш оптимістично далі пише З. Пеленський (1971). Значним чином періодичні видання спромоглися так би мовити «тримати еміграцію вкупі», давати їй підставу елементарної поінформованості про Україну та її проблеми» (с. 4). Незважаючи на всю її партійно-політичну розпорошеність, преса спромоглася зберігати єдність українського національно-державного спрямування. Більше того, жодна інша національна еміграція зі Сходу Європи, переконаний З. Пеленський (1971), не зуміла досягти і такої суми накладів, як українська. «Преса ця успішно виконувала і далі виконує функцію ніколи не змовкаючої, невгасимої пам'яті про Україну» (с. 5), — так оцінює публіцист місію українських часописів у діаспорі.

Серед викликів нашої преси за кордоном на початку 1970-х років З. Пеленський називає, по-перше,

біологічне вимирання українськомовного читача та нестачу нового читача; відхід покоління журналістів, які зберігали і засновували еміграційну пресу в повоєнний період; мала оплата професії українського журналіста в Західній Європі. Водночас один з інформаційних викликів, за публіцистом, для періодичних видань, — це розірваність із батьківщиною, адже партійна преса на еміграції не мала читача в тодішній УРСР.

Автор вбачає в Церкві тверде ядро, довкола якої гуртуються національні і суспільно-політичні організації на еміграції. Як приклад наводить створений екзархат для українців-католиків візантійського обряду в Німеччині, очільник якого єпископ Платон Корниляк зумів підвищити національну і соціальну тотожність української національної групи серед тодішнього німецького суспільства.

3. Пеленський (1971) описує проєкт майбутньої розбудови українського церковного і культурного центру в Мюнхені. Він включав в себе греко-католицьку церкву, православну каплицю, парохіяльний дім, також великий будинок, в якому мають знайти приміщення науково-освітні і культурні установи, серед них і знаний УВУ, НТШ, «Рідна Школа» та ін. Без врахування будівельної ділянки, проєкт на кінець 1971 року було оцінено загалом у 8 мільйонів марок (с. 6–7). До того часу, в 1960-х роках, осередком греко-католицької Церкви був Мюнхен, українська парафія в якому нараховувала біля 2 тисяч вірних. В новозбудованому у післявоєнні часи парафіяльному будинку, як зазначено в німецькомовній монографії «Українці в Мюнхені», було облаштовано Український Марійський Центр під проводом проф. М. Томашівської, знаходилася редакція часопису «ХГ» за редакторства М. Коновальця, організація «Український Християнський Рух» під проводом проф. Ігнатія Мартинця, центральний осередок Товариства українських студентів-католиків «Обнова», філія благодійної організації «Карітас», дитячий садок та інші громадські організації (Prokoptschuk, 1960, pp. 91–92).

3. Пеленський, окрім цього матеріального підґрунтя у збереженні релігійного і національного життя українців у Німеччині, вбачав і потребу в виданні «якісної, релігійно скерованої української преси». На його думку, самої проповідальниці (*усного голошення навчання Церкви — прим. І.С.*) в його добу вже недостатньо. «Жодна ділянка громадського життя, також церковна... не може сьогодні обійтися без можливостей свого відповідаючого сучасним вимогам публіцистичного вислову» (Пеленський, 1971, с. 8). Тобто, 3. Пеленський (1971) робив наголос також на потребі опінієтворчої журналістики у релігійній пресі, і оскільки автор цих рядків є дослідником цього сегменту періодики, то стверджує про незмінну актуальність цієї потреби як в Україні, так і в діаспорі.

«Одне з найбільш невірних зображень поширених серед української громадськості полягає у ніби матеріальній «забезпеченості» «Християнського Голосу». Мовляв: «ХГ» має тільки одного передплатника, зате доброго — греко-католицького єпископа», — цитую далі співредактора «ХГ» в 1976 році (Пеленський, 1971, с. 8). Водночас із видатків екзархату на фінансування «Християнського Голосу» залишається дуже мало. «ХГ», за твердженням З. Пеленського, є постійно збитковим і має потребу в субвенціях. Ті, що надаються, є замалими і не дозволяють «Християнському Голосу» «розвинутись до рівня загальнонаціональної, понадпартійної, релігійно спрямованої газети такого розміру і змісту, якою бажала би і повинна би бути» (Пеленський, 1971, с. 8–9).

«ХГ», за З. Пеленським, є єдиною газетою, яка «публіцистично обслуговує українських католиків (і не тільки католиків) не тільки в Західній Німеччині, але й у всій Європі» (Пеленський, 1971, с. 9). Її місія для незаможних людей, хворих, літніх осіб, також мешканців будинків для людей похилого віку була незамінна, бо вони отримували газету безкоштовно (на той час це тисяча примірників, яку покривала Церква). Моніторинг церковних медіа УГКЦ в Західній Європі станом на початок 2022 року дає підстави стверджувати, що серед періодичної преси нашої діаспори в цій частині континенту «ХГ» і досі залишається поодиноким часописом із публіцистичною складовою. Це також зумовлено й деякими причинами, які були вказані вище З. Пеленським щодо сумного стану української журналістики на Заході.

Автор статті наостанок закликає спрямувати заходи «щодо постановки на відповідно високому публіцистичному і господарському рівні також «Християнського Голосу». «... саме цей тижневик зберігає в собі ще відносно найсприятливіші елементи тривкості та виконності свого загальнонаціонального не тільки релігійного, але й культурного і громадського публіцистичного покликання» (Пеленський, 1971, с. 9). Під час роботи у релігійному видавництві «Місіонер» у Львові автору цих рядків випала нагода читати свіжі номери двотижневика «ХГ» на початку 2000-х років і маю підстави стверджувати, що за змістом, жанрово-тематичною спрямованістю вона такою газетою залишалася, попри церковну хроніку українців католиків візантійського обряду в Німеччині.

Висновки

Творча спадщина З. Пеленського на шпальтах емігрантських часописів у Німеччині хоча частково розкрита, та ще чекає свого прискіпливого дослідника ідей, думок, стилю, жанрово-тематичних характеристик тощо. В 1971 році співредактор «ХГ» З. Пеленський в рамках однієї статті показав унікальну місію часопису «Християнський Голос» та її потенційні завдання в діаспорі, передусім з погляду його

опінієтворчої місії у країнах поселень українців. Після детального розгляду змісту публікації виділено кілька важливих аспектів і проблем функціонування часопису в умовах західного суспільства, де українці зазнають асиміляції.

Такий тип як суспільно-релігійне видання в подальшому є цікавим об'єктом для широкого кола журналістикознавців, а джерельна база «ХГ» є історичним джерелом свого часу.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Герасимова, Г. П. (2011). Пеленський Зенон Павлович. В *Енциклопедія історії України* (Т. 8, с. 108). Наукова думка. http://www.history.org.ua/?termin=Pelenskyj_Ze
- Животко, А. (1999). *Історія української преси* (М. С. Тимошик, упоряд.). Наша культура і наука.
- Історія греко-католицької Церкви в Німеччині*. (б. р.). Ukrainische-kirche. Взято 16 лютого 2022 року з http://www.ukrainische-kirche.de/wp/?page_id=116&lang=uk
- Комариця, М. М. (2011). Ісаїв Петро-Маркіян Іванович. В *Енциклопедія Сучасної України*. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12681
- Кубійович, В. В. (Ред.). (1996). *Енциклопедія українознавства: Словникова частина* (Т. 5). Наукове Товариство імені Шевченка.
- Кубійович, В. В. (Ред.). (2000). *Енциклопедія українознавства: Словникова частина* (Т. 9). Наукове Товариство імені Шевченка.
- Кучерук, О. С. (2014). Коновалець Мирон Михайлович. В *Енциклопедія Сучасної України*. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4877
- Пеленський, З. (1971, 23 листопада). Про потребу підтримати «Християнський Голос» — вагоме церковне і національне завдання. Власний архів автора.
- Плахотнюк, С. О. (2007). Данилевич Роман. В *Енциклопедія Сучасної України*. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=23437
- Присяжний, М. П. (2000). *Преса української еміграції в Німеччині: становлення, розвиток, тематична політика (1945–1953)* [Монографія]. Видавничий Центр Львівського національного університету імені Івана Франка.
- Присяжний, М. П. (2015). Преса новітньої української еміграції в Німеччині: реалії і перспективи. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, 40, 19–27. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2015.40.5713>
- Снічарчук, Л. В. (2005, 28–29 жовтня). Освідомлення українського політичного Я: Публіцистика Зенона Пеленського. В *Українська періодика: історія і сучасність*, доповіді та повідомлення ІХ Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (с. 602–607). Видавництво Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника.
- Тимошик, М. С. (2020). До проблеми створення першого репертуару книжкових та пресових видань українців на чужині: на матеріалах Великої Британії. *Український інформаційний простір*, 1(5), 28–50. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(5\).2020.206044](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(5).2020.206044)

- Тимошик, М. С. (2021). *Українська журналістика в діаспорі: Велика Британія* [Монографія]. Наша культура і наука.
- Яблонський, М. Р. (2020). Стан і завдання преси української діаспори: погляд 1950-х рр. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 31(70), 1(4), 177–181. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-4/31>
- Prokoptschuk, G. (1958). *Ukrainer in München*. Verlag Ukraine.
- Soholowska, A. (2020, 5 November). *München. Die Ukrainische Freie Universität. Ukraïner*. <https://ukraïner.net/munchen-ufu/>

REFERENCES

- Herasymova, H. P. (2011). Pelenskyi Zenon Pavlovych. In *Entsyklopediia istorii Ukrainy* [Encyclopedia of the History of Ukraine] (Vol. 8, p. 108). Naukova dumka. http://www.history.org.ua/?termin=Pelenskyj_Ze [in Ukrainian].
- Istoriia hreko-katolytskoi Tserkvy v Nimechchyni* [History of the Greek Catholic Church in Germany]. (n. d.). Ukrainische-kirche. Retrieved February 16, 2022, from http://www.ukrainische-kirche.de/wp/?page_id=116&lang=uk [in Ukrainian].
- Komarytsia, M. M. (2011). Isaiv Petro-Markiiian Ivanovych. In *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12681 [in Ukrainian].
- Kubiiovych, V. V. (Ed.). (1996). *Entsyklopediia ukrainoznavstva: Slovnykova chastyna* [Encyclopedia of Ukrainian Studies: Vocabulary] (Vol. 5). Shevchenko Scientific Society [in Ukrainian].
- Kubiiovych, V. V. (Ed.). (2000). *Entsyklopediia ukrainoznavstva: Slovnykova chastyna* [Encyclopedia of Ukrainian Studies: Vocabulary] (Vol. 9). Shevchenko Scientific Society [in Ukrainian].
- Kucheruk, O. S. (2014). Konovalets Myron Mykhailovych. In *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4877 [in Ukrainian].
- Pelenskyi, Z. (1971, November 23). Pro potrebu pidtrymaty «Khrystyianskyi Holos» — vahome tserkovne i natsionalne zavdannia [The Need to Support the Christian Voice is an Important Church and National Task]. Author's own archive [in Ukrainian].
- Plakhotniuk, S. O. (2007). Danylevych Roman. In *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=23437 [in Ukrainian].
- Prokoptschuk, G. (1958). *Ukrainer in München* [Ukrainians in Munich]. Verlag Ukraine [in German].
- Prysiazhnyi, M. P. (2000). *Presa ukrainskoi emigratsii v Nimechchyni: stanovlennia, rozvytok, tematychna polityka (1945–1953)* [Press of Ukrainian Emigration in Germany: Formation, Development, Thematic Policy (1945–1953)] [Monograph]. Vydavnychiy Tsentrl Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
- Prysiazhnyi, M. P. (2015). *Presa novitnoi ukrainskoi emihratsii v Nimechchyni: realii i perspektyvy* [The Press of Today's Ukrainian Emigration in Germany: realii i perspektyvy]

Its Present and Future]. *Visnyk of the Lviv University. Series Journalism*, 40, 19–27. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2015.40.5713> [in Ukrainian].

Snitsarchuk, L. V. (2005, October 28–29). Osvidomlennia ukrainskoho politychnoho Ya: Publitsystyka Zenona Pelenskoho [Association of the Ukrainian Political I: Publicism of Zenon Pelensky]. In *Ukrainska periodyka: istoriia i suchasnist* [Ukrainian Periodicals: History and Modernity], Reports and Messages of the IX All-Ukrainian Scientific and Theoretical Conference (pp. 602–607). Vydavnytstvo Lvivskoi naukovoï biblioteky imeni V. Stefanyka [in Ukrainian].

Soholowska, A. (2020, 5 November). *München. Die Ukrainische Freie Universität* [Munich. The Ukrainian Free University]. Ukraïner. <https://ukraïner.net/munchen-ufu/> [in German].

Tymoshyk, M. C. (2020). Do problemy stvorennia pershoho repertuaru knyzhkovykh ta presovykh vydan ukraïntsiiv na chuzhyni: na materialakh Velykoi Brytanii [To the Problem of Creating the First Repertoire of Books and Press Editions of Ukrainians Abroad: on the Materials of Great Britain]. *Ukrainian Information Space*, 1(5), 28–50. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(5\).2020.206044](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(5).2020.206044) [in Ukrainian].

Tymoshyk, M. C. (2021). *Ukrainska zhurnalistyka v diaspori: Velyka Brytaniia* [Ukrainian Journalism in Diaspora: Great Britain] [Monograph]. *Nasha kultura i nauka* [in Ukrainian].

Yablonskyi, M. R. (2020). Stan i zavdannia presy ukrainskoi diaspori: pohliad 1950-kh rr. [Condition and Tasks of the Ukrainian Diaspora Press: A View of 1950's]. *Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism*, 31(70), 1(4), 177–181. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-4/31> [in Ukrainian].

Zhyvotko, A. (1999). *Istoriia ukrainskoi presy* [History of the Ukrainian Press] (M. S. Tymoshyk, Comp.). *Nasha kultura i nauka* [in Ukrainian].